Hoogstraten-Klooster Meer

Programma van Maatregelen

Amsterdam 2017
VUhbs archeologie

1 GEMOTIVEERD ADVIES

Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van het vooronderzoek. Binnen het plangebied worden zeventien sociale huurwoningen gerealiseerd, tevens worden twee van de bestaande gebouwen op het perceel gesloopt. Daarnaast wordt tussen de nieuw te bouwen huizen en de bestaande bebouwing een nieuwe weg en riolering aangelegd.
Het Programma van Maatregelen geeft een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed bij bodemingrepen. Het beschrijft de aard van deze maatregelen en de uitvoeringswijze van de eventuele maatregelen.

1.1 VINDPLAATSEN

Het gefaseerde vooronderzoek (bureauonderzoek, landschappelijk booronderzoek en proefsleuvenonderzoek) heeft uitgewezen dat in het onderzoeksgebied twee vindplaatsen aanwezig zijn. Binnen het onderzoeksgebied zijn veertien sporen aangetroffen die tot deze vindplaatsen behoren. Een greppel en enkele losse paalkuilen uit de Protohistorie behoren tot de *off-site* van een erf of nederzetting. Daarnaast is een greppel uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd aangetroffen die langs een huisplaats zal hebben gelopen.
Voor de protohistorische vindplaats geldt dat het potentieel op kennisvermeerdering zeker aanwezig is. De uiteindelijke kennisvermeerdering wordt echter wel beperkt door de geringe omvang van het onderzoeksgebied en de vraag of de bijbehorende bewoning zich binnen of buiten dit gebied bevindt.

De laatmiddeleeuwse/nieuwtijdse vindplaats biedt potentieel wel kans op kennisvermeerdering. Ook hier zal waarschijnlijk geen huis worden aangetroffen, maar de vondstenrijke greppel en eventuele waterputten bieden een schat aan informatie over een relatief slecht gekende periode.

1.2 CONCLUSIE

In bovenstaande paragraaf zijn de archeologische waarden binnen het plangebied besproken. Bij uitvoering van de bouwplannen zal behoud *in situ* van deze vindplaatsen niet mogelijk zijn.

Om deze reden zal een archeologische opgraving van de bouwputten van de twee relevante bouwblokken noodzakelijk zijn. De bouwput voor blok T2 heeft een oppervlakte van 375 m^2 en de bouwput van T1 een oppervlakte van 630 m^2.

Administratieve gegevens:

Ligging:	Meer (Hoogstraten) Donckstraat/Pyperpad
Coördinaten:	
noordwest:	212.393 / 159.405
noordoost:	212.979 / 159.405
zuidwest:	212.393 / 158.886
zuidoost:	212.979 / 158.886
Projectcodes:	
Bureauonderzoek:	2016J149
Landschappelijk booronderzoek:	2016J150
Proefsleuvenonderzoek:	2017A222

Uitvoerder: VUhbs archeologie (OE/ERK/Archeoloog/2015/00004)

Kadastrale gegevens
Hoogstraten 3de Afdeling sectie C, Meer
Donckstraat, Mussenakker, Pyperpad. percelen 308a^2, 308b^2, 308c^2, 308d^2, 308e^2, 308f^2, 308z

Tabel 1. Hoogstraten – Klooster Meer. Kadastrale gegevens.

2 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR EEN UITGESTELD VOORONDERZOEK ZONDER EN MET INGREEP IN DE BODEM

2.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Hoogstraten 3de Afdeling sectie C, Meer, Donckstraat, Mussenakker, Pyperpad. percelen 308a², 308b², 308c², 308d², 308e², 308f², 308z

2.2 AANLEIDING VAN HET VOORONDERZOEK

Binnen het plangebied worden zeventien sociale huurwoningen gerealiseerd, tevens worden twee van de bestaande gebouwen op het perceel gesloopt. Daarnaast wordt tussen de nieuw te bouwen huizen en de bestaande bebouwing een nieuwe weg en riolering aangelegd.

2.3 RESULTATEN VAN HET VOORONDERZOEK

Binnen het onderzoeksgebied zijn veertien sporen aangetroffen die tot deze vindplaatsen behoren. Een greppel en enkele losse paalkuilen uit de Protohistorie behoren tot de *off-site* van een erf of nederzetting. Daarnaast is een greppel uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd aangetroffen die langs een huisplaats zal hebben gelopen.

2.4 VRAAGSTELLING EN ONDERZOEKSDOELEN

De doelstelling van het onderzoek is het veiligstellen van de binnen het plangebied aanwezige archeologische waarden. Deze waarden zullen door middel van een opgraving *ex situ* behouden worden.

De vraagstellingen voor de opgraving zijn:

- Welke sporen werden aangetroffen ?
- Wat is de fysieke bewegingstoestand van de sporen?
- Wat is aan de hand van profielen, bodemhorizonten en vlakhoogten te zeggen over de lokale bodem en microreliëf in het plangebied?
- Wat is de impact hiervan op de bewaring van de sporen en de mogelijkheden voor bewoning?

T.a.v. de IJzertijd-vindplaats:

- Wat is de aard van de aangetroffen sporen, is sprake van een nederzetting of van off-site/akkercomplexen?
- Wat is de datering van de IJzertijdsporen, hoe verhoudt de vindplaats zich tot de te Meer-Zwaluwstraat aangetroffen vindplaats?
- Waar in de omgeving vallen op grond van de resultaten van de opgraving verdere sporen behorende tot deze vindplaats te verwachten?

T.a.v. de laatmiddeleeuwse/nieuwtijdse vindplaats:

- Wat is de samenstelling, conservering en datering van het vondstmateriaal uit de gracht(en)?
- Welke aanwijzingen zijn er voor de aanwezigheid van een erf/huis in de directe omgeving van de gracht? Indien geen erf/huis wordt gevonden of verwacht, waarom niet?

- Wat is de datering van het (eventuele) erf?
- Wanneer is het erf verlaten?
- Welke oorzaak is hiervoor aan te wijzen?
- Wat kan aan de hand van het (organische én anorganische/botanische) vondstmateriaal worden gezegd over de leefwijze en sociale status van de bewoners?

Fig. 2.1. Hoogstraten-Klooster Meer. Ligging van de op te graven terreindelen en de voorwaardelijk op te graven delen (zie onder). Schaal 1:900.

2.5 METHODE

Het onderzoeksgebied heeft, inclusief de te slopen gebouwen, een oppervlakte van ca. 3150 m^2. Exclusief deze, mogelijk verstoorde, zones blijft een oppervlakte van 2500 m^2 over.
Het onderzoek behelst in eerste instantie het gedeelte van de bouwplannen waar bodemverstoringen zijn voorzien, en waar geen sprake is van nog bestaande bebouwing (fig. 2.1). In het kader van dit onderzoek worden enkele sleuven van 2 m breed doorgetrokken onder de nu nog bebouwde delen van het terrein. Indien onder deze bebouwing nog sprake is van archeologische resten worden ook deze zones opgegraven.

De opgraving valt zo uit een in een zone van 2.500 m^2 die onderzocht moet worden en een zone van 650 m^2 die onderzocht wordt indien hier sprake is van bewaarde archeologische resten.

De opgravingputten kunnen in één vlak worden onderzocht. Dit vlak bevindt zich in het noorden tussen 12,55 m TAW in het westen en 13.00 m TAW in het oosten. In het zuiden varieert de vlakhoogte van 12.90 à 13.00 m TAW op de hogere delen (zuiden en noorden van de werkput) en 12,75-12.85 op de lagere delen (centrale deel).

In de lagere delen van het opgravingsterrein (m.n. het westen van de noordelijke werkput) moet 's winters of bij natte weersomstandigheden rekening gehouden worden met bronnering of droogpompen van de werkput. In een droge periode zal de put waarschijnlijk wel droog blijven.

2.6 ONDERZOEKSTECHNIEKEN

Het onderzoek dient onder leiding te staan van een Erkend Archeoloog. Het veldteam bestaat tenminste uit een archeoloog-veldwerkleider en een assistent-archeoloog. De profielen worden geïnterpreteerd door een aardkundige.

2.7 VOORZIENE AFWIJKINGEN TEN AANZIEN VAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Het te onderzoeken areaal valt uiteen in een zone van 2500 m^2 die geheel opgegraven wordt en een zone van 650 m^2 waarvan de bewaringstoestand van de archeologische resten nog onbekend is. De laatste zone wordt alleen opgegraven als hier daadwerkelijk archeologische resten worden aangetroffen.

Indien er tijdens de opgraving bijkomende redenen zijn om af te wijken van de Code van Goede Praktijk dan dient dit gemotiveerd te worden in het verslag van de resultaten (nota).

2.8 RISICOFACTOREN

Waterputten en andere diepe sporen
De kans is groot dat tijdens het onderzoek diepe sporen worden aangetroffen zoals waterputten en andere diepe kuilen. Om de stabiliteit van de nieuwbouw te borgen zullen diepe kuilen (>1 m beneden het archeologisch vlak) opgevuld in lagen van maximaal 30 cm dikte. Deze lagen worden steeds verdicht met een (tril)wals of trilplaat, alternatief kunnen deze kuilen ook worden opgevuld met stabilisé.

Diepe sporen nabij gebouwen, schuttingen etc.
Tijdens het veldwerk wordt tenminste 1 m afstand gehouden tot de nog bestaande bebouwing. Voor diepe sporen nabij deze bebouwing geldt dat bij couperen etc. steeds ½ m extra afstand tot de putwand wordt aangehouden per 1 m graafdiepe onder het vlak. Bij sporen dieper dan 70 cm op een dergelijke locatie wordt de coupelijn op tenminste 50 cm afstand van de putwand gelegd.

2.9 MAATREGELEN TER BEHOUD VAN ZONES DIE NIET WORDEN OPGEGRAVEN

De zones waar geen graafwerkzaamheden zijn voorzien worden niet opgegraven. Hier worden de archeologische resten behouden. Om te borgen dat deze resten werkelijk behouden blijven zijn de volgende maatregelen voorzien:

Voor de zones die niet worden opgegraven zijn graafwerkzaamheden die de archeologische vindplaatsen potentieel beschadigen niet toegestaan. Uit het proefsleuven- en booronderzoek si gebleken dat de archeologische resten zich op 80-100 cm beneden maaiveld bevinden. Uitgaande van het behoud van een bufferlaag van 30 cm is het derhalve niet toegestaan om dieper dan 50 cm –mv te graven. Indien toch diepere graafwerkzaamheden noodzakelijk zijn dienen deze werkzaamheden onder archeologische begeleiding te worden uitgevoerd.

2.10 OMSTANDIGHEDEN EN RANDVOORWAARDEN VOOR BEWARING VAN HET ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

De vondsten en stalen die voortkomen uit het archeologisch onderzoek zullen op zodanige wijze moeten worden geconserveerd dat de toestand stabiel is. *In casu* zal dit het conserveren van de vondsten van metaal behelzen. Hiertoe is een verrekenbare post voorzien in de kostenraming (zie onder)

De bewaring van het ensemble geschiedt bij voorkeur in een erkend Onroerend Erfgoeddepot.[1] Hiertoe kan contact opgenomen worden de beheerder van een van deze depots. Indien hiertoe niet wordt over gegaan dient het ensemble als één geheel bewaard te blijven conform het gestelde in de Code van Goede Praktijk deel 4.

2.11 KOSTENRAMING

Voor het uitvoeren van de opgraving wordt uitgegaan van het aantal te onderzoeken meters. Hierbij kan een onderscheid gemaakt worden in een vast aantal van 2.500 m2 en een variabel aantal van maximaal 650 m^2.

Daarnaast worden de volgende posten voorzien voor wetenschappelijk onderzoek en conservatie:

Natuurwetenschappelijk onderzoek		
waardering houtskool	stuk	2
Waardering hout	stuk	4
Waardering Macroresten	stuk	6
Waardering Pollen	stuk	3
Waardering Bot	stuk	2
C14 datering	stuk	4
dendrochronologie en houtsoortdeterminatie	stuk	4
macroresten (natte context)	stuk	4
pollenanalyse	stuk	2
archeozoölogie	stuk	2
natuursteenidentificatie en herkomstbepaling	stuk	4
Conservatie		
Geconserveerd metaal (gebruikelijke vondstspectrum)	stuk	4

Voor het uitvoeren van de opgraving dient rekening gehouden te worden met een budget van circa €40.000,00.

[1] Zie: https://www.onroerenderfgoed.be/nl/erkenningen/onroerenderfgoeddepot/erkende-onroerenderfgoeddepots